

CARL BAVRELL

* 1929-06-10 † 2010-10-24

Ingenjören Carl (Calle) Malcolm Artur Bavrell har avlidit i en ålder av 81 år. Carl föddes som yngst i en syskonskara på sex barn: Rut, Paul, Eva, Tora, Ingrid och Carl av vilka endast Paul är i livet idag 91 år gammal.

Carl växte upp på gården Bavra i Lidhult i Ljungby kommun. Föräldrarna var lantbrukaren Malcolm Andersson och hans hustru Anna. Carl tog sedermera efternamnet Bavrell efter fädernegården. Han studerade på folkhögskola i Gamleby och gymnasiestudierna klarades av på privat läroverk i Ramlösa, Helsingborg. Militärtjänstgöringen genomfördes på Artilleriet på Gotland. Sina studier avslutade han på Tekniska Gymnasiet i Norrköping. Carl utexaminerades 1960 från kemilinjén.

Under Carls sista läsår på Tekniska Gymnasiet träffade han sin blivande hustru Christina, som utbildade sig till receptarie. Christina är äldst av tre systrar. Hennes föräldrar var Curt Fromm, major och Carin, född Eklund, egen företagare. Carl och Christina gifte sig år 1960 och flyttade till Stockholm.

Carl fick sitt första arbete efter examen som laboratorieingenjör vid Sieverts Kabelverk AB i Sundbyberg 1960-62. Därefter flyttade Carl till Stal-Laval Turbin AB i Finspång, där han tjänstgjorde 1962-64. Slutligen fick Carl anställning som kemiingenjör på kemiavdelningen på Gränges Oxelösunds Järnverks AB 1964-69. Därefter blev han chef för det kemiska laboratoriet vid järnverket,

sedermera SSAB Oxelösunds AB, en tjänst han innehade till sin pensionering 1994.

Carl och Christina fick två barn och har tre barnbarn. Helena Östblom Bavrell, jurist, född 1963, gift med Stefan Östblom. De bor i Uppsala och har en dotter. Magnus Bavrell, civilingenjör, född 1966, gift med Lisa, född Norström. De är bosatta i Tullinge och har en son och en dotter.

Carl, eller Calle som vi kollegor och vänner alltid har kallat honom, kom till Gränges Oxelösunds Järnverk 1964 som ansvarig för metodutveckling och analyskontroll. När han började blev arbetsklimatet på det kemiska laboratoriet mycket bättre. Den som vittnar om detta är hans gamle kollega Arne Gustavsson, som arbetade inte mindre än 30 år under honom. Calle kunde lyssna och dela med sig av sin kunskap. Han var dessutom prestigelös och hade lätt att få folk med sig på sin trygga småländska.

Under de första åren ägnades mycket arbete åt att vidareutveckla analysmetoder, såväl våtkemiska som instrumentella. Analysinstrumenten kompletterades successivt. En viktig och krävande uppgift var att ta fram referensmaterial (normaler), både interna och externa. Ett värdefullt tillskott för våtkemin var anskaffningen av en atomabsorptionsspektrofotometer (AAS). Med denna teknik kunde många element i flertalet produkter bestämmas, speciellt i låga koncentrationer.

Att vara chefskemist på ett stålverk, bland bergsingenjörer, ekonomer och mekaniker, kan vara en ganska ensam tillvaro. Man har ingen på företaget att rådfråga med liknande utbildning. Därför var det naturligt att vända sig till kemister på andra stålföretag och bilda nätverk.

Undertecknad, som hade motsvarande tjänst som Calle på Avesta Jernverk, kom tidigt i kontakt med honom. Vi fann varandra omgående och utvecklade en ömsesidig kollegial och privat vänskap under lång tid. Jernkontorets forskning och kommittéarbeten har även här spelat en viktig roll.

Calle Bavrells nyfikenhet och förmåga att ta sig an ny teknik gjorde att laboratoriet snabbt moderniserades i Oxelösund. Laboratoriet var under Calles ledning tidigt ute med att datorisera analysutrustningarna. Redan 1970 köptes en minidator (PDP-8) samtidigt med en optisk spektrometer för omräkning av intensiteter till procenthalter. Datorn levererades "tom", dvs. utan programvara. Detta hade dock leverantören åtagit sig att få fram. Datorns minneskapacitet, som på den tiden var extremt dyr, var endast 8 kB. Programmeraren var värd allt beröm för att han över huvudtaget kunde få igång det hela. Bara fem år senare var datorerna betydligt kraftfullare och billigare. Tack vare investering

i modern analysteknik och tillämpning av datorteknik kunde personalstyrkan minskas successivt trots ökad analysbeläggning.

Två viktiga händelser inträffade i slutet av 1970-talet. Kaldougnarna ersattes med LD och SSAB bildades. Den betydligt snabbare LD-processen medförde ökade krav på kortare svarstider på förproven. Även slagganalyserna fick högre prioritet än tidigare. Under Calles ledning genomfördes omfattande modernisering av analysutrustning och analysteknik. Dessutom satsades det på automatiska provberedningsutrustningar. Utvecklingen hade fokus på analysprecision, korta svarstider och hög tillgänglighet. Detta fordrade satsningar på både kompetensutveckling och på rekrytering av kompetent personal.

Genom bildandet av SSAB fick Calle Bavrell en jämlike i Bertil Sellberg, analyschefen i Luleå. De arbetade som parhästar under den svåra tiden. Krisen i stålindustrin i slutet av 1970- och början av 1980-talet krävde att man åter minskade laboratoriernas personalstyrka på de tre SSAB-orterna (Oxelösund, Borlänge och Luleå). Den snäva personalsituationen kompengades i viss mån genom att företaget lättade på investeringarna. Detta innebar även en rad svåra chefsbeslut. Calle hanterade dessa frågeställningar med erfarenhet, empati och en känsla för att behandla sina medarbetare väl.

Calle Bavrell var dessutom pionjär genom att prova ut och införa en ny snabb vätebestämningsteknik i mitten av 1980-talet. Vätebestämning i stål har alltid varit ett stort problem inom stålframställningen.

Jernkontorets gemensamma nordiska forskning låg Calle Bavrell varmt om hjärtat. Redan i början av 1970-talet finner man Calles namn bland medlemmarna i forskningskommittéerna. Från år 1976 blev Calle medlem i styrelsen för den grupp som ledde Jernkontorets analytisk-kemiska verksamhet, dåvarande Expertkommittén för bergskemisk analys EK 45, med dagens terminologi 'Ledningsgruppen för Analytisk kemi' (TO 45), en befattning som han lämnade först vid sin pensionering 1994.

Inom ramen för ett större STU-delfinansierat forskningsprogram, Analyspaketet, deltog Calle aktivt som kommittéordförande för kommittén 'Damm och stoft runt ugnar och gjutanordningar' (JK 432/76) och gjorde år 1980 en studieresa till USA, där han bekantade sig med ny teknik, som sedan kunde införas i nordiska laboratorier

Hans stora sakkunskap kom till nytta i ett flertal forskningskommittéer såväl inom Jernkontoret, som inom Institutet för Metallforskning (IM). Då man vid en omorganisation av den gemensamma forskningen på 1980-talet, behövde en ordförande för IMs forskningsområde för kemi (FO 45) var Calle ett naturligt

val.

Ledningsgruppens omfattande internationella kontakter, ledde till att Calles yrkes- och språkkunskaper även utnyttjades internationellt. Han deltog aktivt i organiserandet av några av stålindustrins regelbundna stora konferenser i Luxemburg, arrangerade av CETAS, den europeiska kemistkommittén. I samarbetet med Verein Deutscher Eisenhüttenleute var Calle en drivande kraft.

I början på 1990-talet och en tid innan Calle Bavrell gick i pension hade SSAB Oxelösund ett av de modernaste analyslaboratorierna bland stålverken i Sverige. Laboratoriet hade moderna och kraftfulla datorstyrda spektrometrar. Provberedningsproceduren för stålprov arbetade helautomatiskt genom slipning och stansning av stålproven. Det slipade provet transporteras till en optisk spektrometer, medan de stansade kutsarna blåses genom ett rör till analysatorerna för bestämning av kväve, kol och svavel. Även provberedningen av slaggprover skedde utan manuella ingrepp, dvs. malning, magnetseparering, brikettpressning, provtransport samt in- och utmatning av prov i röntgenspektrometern. Svarstiderna var 3-5 minuter. Hanteringen av lagring och distribution av analysdata gjordes med hjälp av ett avancerat administrativt laboratedatasystem.

Analysuppdragen på den våtkemiska sidan förändrades successivt genom att färre råvaruanalyser och fler vattenanalyser utfördes. De allt hårdare miljökraven var orsak till ökningen av vattenanalyserna. Dessutom trädde en ny lag i kraft som krävde ackreditering av alla laboratorier som utför vattenanalyser. Detta hade det goda med sig att det påbörjade kvalitetssäkringsarbetet och det resulterade bl.a. i en kvalitetsmanual, som beskriver laboratoriets kvalitets-system.

På initiativ av Jernkontorets fullmäktige togs under 1990-talet fram ett läromedel, det s. k. "Utbildningspaketet", som i tolv delar täcker hela produktionskedjan vid stålframställning. Varje del omfattade en pärm med ett fyrtiotal OH-bilder samt ett textkompendium. Calle Bavrell utsågs att skriva del 6 om analytisk kemi. Delen, som utkom 1996, blev en stor framgång, inte minst tack vare Calles goda stilistiska förmåga. Numera finns paketet att ladda ner från Jernkontorets hemsida.

Då Jernkontorets Bergshistoriska utskott beslöt att ge ut en bok "Järnverkslaboratorier Utvecklingen i Sverige från slutet av 1800-talet till 1990-talet" var Calle Bavrell medlem i redaktionskommittén och skrev kapitlet 5 om analytisk kemi, en mycket arbetskrävande uppgift.

Ledningsgruppen för Analytisk kemi beslöt år 2001 att en oberoende värdering skulle utföras av nyttan med forskningsverksamheten inom analytisk kemi under de senaste 20 åren och tillsatte en arbetsgrupp för uppdraget. Calle utsågs till medlem av denna. Calles mångåriga erfarenhet av och kännedom om Jernkontorsarbetet var ytterst värdefull. Resultatet visade att ca 44 Mkr årligen sparats tack vare den gemensamma forskningen inom analytisk kemi, i form av mätbara mål, uträknat enligt 2002 års kostnader och produktion.

Calle Bavrell var en sann brukskemist av det rätta slaget. Calle var en mycket uppskattad och respekterad chef och kollega. Han var dessutom mycket mån om trivseln på arbetsplatsen och att de människor han arbetade tillsammans med kände trygghet under Calles ledarskap.

Efter sin pensionering flyttade Calle med sin fru Christina 1998 till ett nyinköpt radhus vid Hässelby Strand. Där fick han utveckla sin humanitära ådra. Calle hade många strängar på sin lyra. Å ena sidan var han en duktig analytisk kemist, å andra sidan var han humanist. Han läste historiska skildringar och bibliografier samt tyckte mycket om att gå på teater och opera, nu när han kommit närmare Stockholm.

Calle var också en praktiker och duktig snickare. Han fick även mer tid att praktisera detta på sitt sommartorp. Denna fastighet låg granne med fädernegården i Lidhult i Småland. Han var också road av veteranmotorcyklar. Han sågs ofta på sin kära motorcykel på slingrande småvägar i Småland, trots att han var en bra bit över 70 år. Men då sade fru Christina stopp.

Calle Bavrell var mycket mån om sin familj. Vänner och forna kollegor minns Calle som en mycket fin medmänniska. Han var genuint nyfiken och hade blick och hjärta för andra personer, som stod honom nära. Calle visade också stor gästfrihet och var dessutom bra på att hålla kontakter med sina vänner. En verklig hedersman inom stålbranschen har lämnat oss.

Calle Bavrell inträdde i Gillet 2010 och tillhörde vid sin bortgång Gillets första länk.

Sancte Örjens Gilles Högtidsstämma den 14 april 2011.

Sven-Eric Lunner Sven Sundberg